

Вплив тяжкості покарання, що загрожує особі, на можливість застосування до неї запобіжного заходу контексті практики

Європейського суду з прав людини

*Консультацію підготувала **Каліновська Мар'яна**,
аспірант кафедри кримінального права та процесу
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова*

Відповідно до положень статті 9 Конституції України Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та Протоколи до неї є частиною національного законодавства України, як чинний міжнародний договір, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Відповідно до частини 5 статті 9 КПК України кримінальне процесуальне законодавство України застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини. З наведеного випливає, що під час застосування запобіжних заходів у кримінальному провадженні потрібно керуватися не тільки внутрішнім законодавством, але й положеннями Конвенції та практикою Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ).

Достатньо актуальною на даний час залишається проблема обґрунтування ризику переховування від органів досудового розслідування та/або суду клопотаннях про застосування запобіжних заходів та в ухвалах про їх застосування виключно тяжкістю покарання, що загрожує особі у разі визнання її винною у вчиненні кримінального правопорушення.

Так, стосовно загрози втечі, ЄСПЛ виходить з того, що тяжкість покарання, яке загрожує особі у разі визнання її винною можна законно розглядати як таку обставину, що може спонукати до втечі, проте лише можливість застосування суворого покарання до особи є недостатньою для виправдання тримання особи під вартою. Зокрема, ЄСПЛ у рішенні по справі «В. проти Швейцарії» зазначив, що небезпека переховування від правосуддя не може вимірюватися виключно суворістю можливого покарання, що загрожує особі. Вона має визначатися з урахуванням низки

інших факторів, які або можуть підтвердити наявність небезпеки переховування від правосуддя, або ж зробити її настільки незначною, що вона не може слугувати виправданням для тримання під вартою. Аналогічна позиція міститься й в інших рішеннях ЄСПЛ, зокрема, у справах «Строган проти України», «Ніколова проти Болгарії», «Лательє проти Франції», «Томазі проти Франції», «Мансур проти Туреччини», «Мамедова проти Росії» та ін.

Національний законодавець також у кожному випадку розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу орієнтує правозастосувачів на оцінку певної сукупності обставин, передбачених ст. 178 КПК України, серед яких називає тяжкість покарання, що загрожує відповідній особі у разі визнання підозрюваного, обвинуваченого винуватим у кримінальному правопорушенні, у вчиненні якого він підозрюється, обвинувачується.

Зрозуміло, що врахування тяжкості покарання, що загрожує особі має свій раціональний зміст під час формування внутрішнього переконання слідчого судді, суду, оскільки свідчить про ступінь суспільної небезпечності цієї особи та дозволяє спрогнозувати з достатньо високим ступенем ймовірності її поведінку, адже загроза застосування у майбутньому суворого покарання значно підвищує ризик того, що особа може ухилитися від слідства та/або суду. Однак сам факт того, що за злочин, інкримінований особі передбачається досить суворе покарання ще не свідчить про існування ризику переховування особи від слідства та/або суду та не може бути єдиною обставиною, якою обґрунтовується необхідність застосування до особи запобіжного заходу. Позиція ЄСПЛ з цього приводу є категоричною – небезпека можливості переховуватися від правосуддя не може вимірюватися виключно на підставі суворості можливого вироку.

Отже, вимогою сьогодення для правозастосувачів є обізнаність з положеннями Конвенції та практикою ЄСПЛ та успішне їх застосування у своїй діяльності з метою забезпечення прав і свобод осіб у кримінальному провадженні, а також прийняття законних, обґрунтованих та вмотивованих кримінально-процесуальних рішень.